

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ในพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

Ecotourism Based on Biodiversity and Local Wisdom for Economic Development in Khung Bangkachao, Phrapadaeng District, Samutprakarn Province

ศรีณัฐ ไทรชมภู*
บุญเกียรติ ไทรชมภู**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวม
ศึกษา และจัดทำข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ความ
หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
2) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม 3) ศึกษา
ศักยภาพและความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ 4) สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม
กับบริบทของพื้นที่ 5) จัดทำมาตรการ แผนงาน และ
แนวทางปฏิบัติ สำหรับการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน
พื้นที่ 6) จัดทำข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น
อย่างยั่งยืนงานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาสำรวจรวบรวมข้อมูล
เชิงคุณภาพ จากเอกสารและผู้เกี่ยวข้องรวม 88 คน

ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่คุ้งบางกะเจ้ามีทรัพยากร
ความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรทางวัฒนธรรม
สมบูรณ์ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมได้แก่ การ
ท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรม และ

สิ่งที่น่าสนใจพิเศษ มีศักยภาพและความเหมาะสมใน
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รูปแบบการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้แก่ การท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ การท่องเที่ยวทางจักรยาน และในพื้นที่ที่มีการจัด
กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
นักท่องเที่ยวหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนมาตรการ แผนงาน
และแนวทางปฏิบัติ มีกลยุทธ์เชิงอนุรักษ์ การมีส่วนร่วม
การส่งเสริมการตลาด ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางชีวภาพ การท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ คุ้งบางกะเจ้า

Abstract

The purposes of this research were to
1) collect, study, and provide information about
the sustainable use of biodiversity and local

* สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
** คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

wisdom in Khung Bangkachao, 2) investigate the conventional tourism management model, 3) study the potential and appropriateness for ecotourism development, 4) formulate a tailored ecotourism model, 5) draw up measures, plans, and guidelines for ecotourism in this area, and 6) offer suggestions on biodiversity and local wisdom conservation. A survey method is employed in this study. The qualitative data are collected from documents and 88 stakeholders. The findings show as follows:

Kung Bangkachao abounds with biodiversity and cultural resources. The conventional tourism management model features nature tourism, cultural tourism, and special interest tourism. This area has potential to become an ecotourism destination. The tailored ecotourism model should include eco-tours and bicycle tours. Conservation activities in this area are accomplished by participation of local people, tourists, and organizations concerned. Conservation strategies, public participation, marketing promotion, and tourism promotion should be adopted in measures, plans, and guidelines for eco-tourism.

Keywords: Biodiversity, Ecotourism, Khung Bangkachao

บทนำ

พื้นที่คุ้งบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีเขียวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 มีเนื้อที่ขนาดใหญ่โอบล้อมด้วยลำน้ำเจ้าพระยา ตั้งอยู่ห่างจากปากอ่าวไทยประมาณ 20 กิโลเมตร มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรความหลากหลายทาง

ชีวภาพ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเป็นพื้นที่สีเขียวที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร มีทั้งพื้นที่สีเขียวของสวนผลไม้ พื้นที่สีเขียวของป่าชุมชน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรมไทย-มอญ และประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จึงทำให้พื้นที่ที่มีความโดดเด่นทางกายภาพ และวัฒนธรรม แวดล้อมด้วยความเจริญของเมือง พื้นที่คุ้งบางกะเจ้าจึงเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าไปท่องเที่ยวและเป็นที่พักผ่อนของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างชาติเพิ่มมากขึ้น หากพื้นที่คุ้งบางกะเจ้าไม่มีการจัดการเรื่องการเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นมรดกของบรรพชนรุ่นหลัง ความสมบูรณ์ของพื้นที่นี้อาจถูกทำลายไปตามกระแสสังคมได้ จึงต้องระมัดระวังผลกระทบต่อแหล่งธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ เป็นการศึกษาถึงศักยภาพและความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ทรัพยากรของพื้นที่ยังคงความสมบูรณ์ สวยงามตามธรรมชาติ และวัฒนธรรมคงอยู่กับพื้นที่ต่อไป ดังนั้นการจัดทำมาตรการ แผนงาน และแนวทางปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่คุ้งบางกะเจ้ามีความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวม ศึกษา และจัดทำข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม
3. เพื่อศึกษาศักยภาพและความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
5. เพื่อจัดทำมาตรการ แผนงาน และแนวทาง

ปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

6. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาหรือปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการด้านทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และประชาชนผู้เกี่ยวข้องที่สนใจซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

1.1 ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 12 คน

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 30 คน

1.3 ผู้ประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 12 คน

1.4 ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 12 คน

1.5 ประชาชนในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้องที่สนใจเข้าร่วมเวทีประชุม จำนวน 22 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างทางการท่องเที่ยว ในพื้นที่คุ้มบางกะเจ้าทั้ง 6 ตำบล คือแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้นำชุมชน และผู้ใช้ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการนำทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพที่ชุมชน / ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ / ภูมิปัญญา

ในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับคนสำคัญ (Key Informant) ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ รูปแบบลักษณะการจัดการท่องเที่ยวแบบเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ รูปแบบและกิจกรรมที่ประยุกต์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน การให้บริการที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มาตรการ แผนงาน และแนวทางปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

2.3 แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานวิจัยนี้ใช้แบบประเมินตามแบบอย่างเครื่องมือการประเมินของ สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จัดพิมพ์ในเอกสารคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเนื่องจากพื้นที่คุ้มบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมทั้ง 6 ตำบล จึงประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ เอกสารจากองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ เอกสารทางวิชาการ เอกสารจากงานวิจัย เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้านบริบทของพื้นที่ ข้อมูลด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 ลงพื้นที่คุ้มบางกะเจ้าเพื่อสำรวจตรวจสอบข้อมูลภาคสนามด้านความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่คุ้มบางกะเจ้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

3.3 ลงพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการใช้

ประโยชน์และแนวปฏิบัติความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นปัจจุบัน โดยการสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3.4 ลงพื้นที่สำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูล เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมจาก ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 ประเมินศักยภาพและความเหมาะสม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยวิเคราะห์จากข้อมูลด้าน เอกสาร งานวิจัย การสอบถาม สัมภาษณ์ การลงพื้นที่ สำรวจ สังเกต จัดกลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะ พร้อมถ่ายภาพประกอบ เพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นจริงและเห็นภาพของ แหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน

3.6 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อีกครั้ง พร้อมกับนำมาผนวกกับเกณฑ์การประเมินมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2557) แล้วนำมาเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อจัดทำร่าง กลยุทธ์ มาตรการ นโยบาย/แผนงาน แนวปฏิบัติ เป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

3.7 ศึกษาเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมแนวคิด ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาตรการ แผนงานหรือ แนวทางปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ประมวลผลจากการศึกษา สัมภาษณ์และวิเคราะห์ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงร่างเป็นมาตรการ แผนงาน แนวทางปฏิบัติ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่คุ้ม บางกะเจ้า (ฉบับร่าง) อีกครั้ง

3.8 จัดให้ผู้นำชุมชน องค์กร ผู้บริหาร / สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ รับรู้ข้อมูลด้านการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวที่จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร และเชิงวัฒนธรรม

3.9 นำมาตรการ แผนงาน แนวทางปฏิบัติ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า (ฉบับร่าง) เสนอในเวทีประชุมกับผู้นำชุมชน องค์กร ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้ประกอบกิจการเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้บริหาร / สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจัดทำมาตรการ แผนงาน แนวทาง ปฏิบัติโดยการพิจารณาปรับแก้ให้เหมาะสมกับพื้นที่และ ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลาย ทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า เอกสารจาก งานวิจัย มาประมวลวิเคราะห์สรุปด้านบริบทของพื้นที่ ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่

4.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำ ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบ กิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้ประกอบกิจการ เกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อได้ทราบถึงข้อมูลของทรัพยากร ที่ใช้และแนวปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากร

4.3 ข้อมูลศักยภาพและความเหมาะสม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่คุ้มบางกะเจ้า จากการวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ คุ้มบางกะเจ้า และนำมาผนวกกับเกณฑ์การประเมิน มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสำนักพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา

4.4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ นำสู่การกำหนดเป็นมาตรการ แผนงาน และแนวทางปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ และข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการรวบรวม ศึกษา และจัดทำข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

พื้นที่คู้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่สีเขียวของสวนพื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ป่าชายเลน ที่ตั้งของพื้นที่โอบล้อมด้วยลำน้ำเจ้าพระยา อยู่ห่างจากปากอ่าวไทยประมาณ 20 กิโลเมตร จึงเป็นพื้นที่ได้รับน้ำถึง 3 น้ำคือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม และประกอบกับพื้นที่มีคลองหลายสาย ทำให้น้ำเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ได้สะดวก จึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ นอกจากนี้แล้ว การที่ประชาชนในพื้นที่มีวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมที่สืบทอดมาช้านาน จึงมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าของพื้นที่คู้งบางกะเจ้า

การตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลของชุมชนรวมพืชพรรณที่มีอยู่ในพื้นที่ คู้งบางกะเจ้ามีทั้งสิ้นจำนวน 371 ชนิด ประกอบด้วยไม้ยืนต้นจำนวนมีจำนวน 105 ชนิด ไม้เถาจำนวน 44 ชนิด ไม้พุ่มจำนวน 55 ชนิด ประเภทหญ้าจำนวน 8 ชนิด

ส่วนข้อมูลด้านสัตว์ พบว่ามีสัตว์รวม 305 ชนิด ได้แก่ สัตว์ประเภทสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำจำนวน 10 ชนิด สัตว์น้ำจำนวน 74 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวน 3 ชนิด สัตว์ปีก (เปิด โกง) จำนวน 6 ชนิด สัตว์ปีก (นก) จำนวน 48 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน จำนวน 30 ชนิด แมลง (ผีเสื้อ) จำนวน 63 ชนิด แมลง จำนวน 71 ชนิด

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แยกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 6 ด้าน 1) ด้านคติความเชื่อ หลักปฏิบัติ มีจำนวน 7 คน 2) ด้านประเพณี พิธีกรรม มีจำนวน 7 คน 3) ด้านการดำรงชีพและ

โภชนาการพื้นบ้าน มีจำนวน 20 คน 4) ด้านการดูแลสุขภาพพื้นบ้าน มีจำนวน 7 คน 5) ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้านการเกษตร มีจำนวน 36 คน 6) ด้านบริหารจัดการชีวภาพ มีจำนวน 6 คน

การใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าพื้นที่สีเขียวคู้งบางกะเจ้ามีทรัพยากรที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ทำให้ชุมชนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งด้านความรู้ ด้านนันทนาการ มีรายได้จากผลผลิตของสวนผลไม้ มีอาชีพเสริม อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้นคือการให้บริการ เช่น บริการนวดแผนไทย บริการให้เช่ารถจักรยาน บริการรับทำอาหารให้กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นต้น ส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่บางกลุ่มที่สามารถประกอบการ หรือทำกิจกรรมเสริมรายได้ แต่ประชาชนอีกส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องยังไม่ได้รับประโยชน์

2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม แบ่งเป็น

2.1 การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ มีลักษณะ 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากพื้นที่คู้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่สวนผลไม้ พื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ป่าชายเลน มีการจัดการท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่ของกรมป่าไม้ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่สวนสาธารณะ “สวนศรีนครเขื่อนขันธ์” มีพื้นที่ป่าชุมชนที่ให้ชุมชนดูแลนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา เจ้าหน้าที่และพนักงานของหน่วยงาน 2) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากพื้นที่คู้งบางกะเจ้ามีพื้นที่สวนผลไม้ที่เกษตรกรดำเนินการอยู่ และประสบความสำเร็จ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามา ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาผู้ศึกษาเพื่อทำนวิจัยหรือผู้สนใจ โดยเฉพาะ และมีไม่มาก

2.2 การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม มีลักษณะ 1) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากพื้นที่คู้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมไทย

และมอญ ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว 2) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในพื้นที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เจาะจงเข้าชม 3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของท้องถิ่น พื้นที่คู้้งบางกะเจ้ายังดำรงวิถีชีวิตของชาวสวน วิถีชีวิตของชาวบ้านริมนี้ มีกิจกรรมหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้ชมเองตามเส้นทางและกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ

2.3 การท่องเที่ยวในสิ่งที่สนใจพิเศษ มีลักษณะ 1) การท่องเที่ยวทางจักรยาน 2) การท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง 3) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวทั้ง 3 ลักษณะนี้เป็นความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยว และ 4) การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหลาย ๆ ลักษณะในแต่ละครั้ง

3. ศักยภาพและความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

3.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ 1) พื้นที่สีเขียวของคู้้งบางกะเจ้า มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอากาศบริสุทธิ์ สะดวกในการเดินทางและอยู่ใกล้กรุงเทพฯ 2) สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ เป็นสวนสาธารณะที่มีลักษณะพิเศษ เป็นร่องสวนสามารถขับขี่จักรยานเข้าชมธรรมชาติได้ 3) พื้นที่มีอาณาเขตที่ชัดเจนคือมีแม่น้ำเจ้าพระยาที่โอบล้อมพื้นที่คู้้งบางกะเจ้า 4) สวนผลไม้/สวนเกษตรมีความสมบูรณ์ด้วยไม้ผลนานาชนิดและเป็นไม้ผลที่มีคุณภาพ 5) ป่าชายเลนส่วนใหญ่เป็นป่าจากและยังมีระบบนิเวศของพืชและสัตว์

3.2 ทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้แก่ 1) ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้แก่ วัดวาอารามเก่าแก่ได้รับการอนุรักษ์และบางวัดมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อสื่อให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ และชมของเก่าแก่ที่สื่อถึงวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถึงการสื่อสารและ มีทรัพยากรที่มีศักยภาพ มีความโดดเด่น สวยงาม เหมาะเป็น

แหล่งท่องเที่ยวศึกษา 2) วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ได้รับการสืบทอด ชุมชน องค์กรชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญ

3.3 ประวัติความเป็นมาของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีประวัติเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่อดีตและปรับเปลี่ยนมาถึงปัจจุบัน สื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้รับรู้ข้อมูล

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่คู้้งบางกะเจ้าใช้เกณฑ์การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว พบว่า พื้นที่คู้้งบางกะเจ้าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

สรุปได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีลักษณะ เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่คู้้งบางกะเจ้า มีความสมบูรณ์ ดังนี้

4.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม

4.2 การท่องเที่ยวทางจักรยาน นักท่องเที่ยวสามารถปั่นจักรยานตามเส้นทางต่างๆ ในพื้นที่ชมธรรมชาติวิถีชีวิตของชุมชน และเป็นการออกกำลังกาย

4.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่คู้้งบางกะเจ้า ได้แก่ กิจกรรมที่มีความหลากหลายเชิงอนุรักษ์ มีการปลูกจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น ขยายพันธุ์ของไม้ท้องถิ่น รักษาความเป็นสีเขียวของพื้นที่ร่วมระหว่างชุมชน องค์กรของพื้นที่ องค์กรภายนอก และนักท่องเที่ยวร่วมกัน และสืบทอดให้แก่คนรุ่นใหม่

5. มาตรการ แผนงาน และแนวทางปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่

พื้นที่คู้้งบางกะเจ้ามีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้การดำเนินการ ดังนี้

- การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและ

ทรัพยากรธรรมชาติ

- ให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์
- การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น
- การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- การส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

5.1 ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า มีดังนี้ 1) รักษาความเป็นธรรมชาติไว้ 2) ปรับภูมิทัศน์ยึดหลักความเป็นธรรมชาติเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3) ความเป็นระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว 4) ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ เข้าใจ “ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” 5) สร้างเรื่องราวโดยเน้นประวัติ ความสำเร็จ 6) พัฒนากิจกรรมให้มีความหลากหลาย โดยยึดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) ดำเนินถึงขีดความสามารถที่รองรับนักท่องเที่ยว มีการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยว เขตพื้นที่อนุรักษ์ 8) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและถูกวิธี เพื่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว 9) เป็นการท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและมั่นใจ 10) ยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น มีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ

5.2 ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า คือ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว ชุมชนผู้ประกอบการ

5.3 ด้านการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า มีดังนี้ 1) เสริมสร้างความร่วมมือ

การอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น 2) การเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการให้กับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ

5.4 ด้านการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า คือ 1) การดำเนินการตลาด มีการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ 2) ชุมชนและนักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกและตระหนักในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติของพื้นที่ เกิดความภาคภูมิใจ 3) มีแผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ท้องถิ่น จังหวัด ภาค

5.5 ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า มีดังนี้คือ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

5.6 ด้านการส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

มาตรการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ดั่งบางกะเจ้า มีดังนี้คือ มีการแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสม เป็นสัดส่วน

อภิปรายผล

ประเด็นที่น่าสนใจมีดังนี้

1. ประเด็นข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ดั่งบางกะเจ้ามีความสมบูรณ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ ยศ สันตสมบัติ (2544) ได้วิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร ทำให้เกิดประโยชน์กับชุมชนเพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนได้มาอนุรักษ์และพัฒนาธรรมชาติแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2. ประเด็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศที่เหมาะสมกับพื้นที่คั้งบางกะเจ้า นอกจากนี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ยังเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป สอดคล้องกับแนวคิดของ รณิดา ปิงเมือง (2553) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพป่าชุมชน บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนหลังการศึกษา สูงกว่าก่อนเข้าศึกษาในแหล่งเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ส่วนผลของการประเมินความพึงพอใจ ของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ป่าชุมชนบ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ซึ่งจะเห็น ให้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ในด้านกระบวนการ วิจัยเชิงพัฒนา ที่มีการศึกษาฐานข้อมูลความหลากหลาย ทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นแหล่ง เรียนรู้ สำหรับการสร้างความตระหนักให้เยาวชนและ ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพต่อไป

3. ประเด็นมาตรการ แผนงาน และแนวทาง ปฏิบัติ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สอดคล้องกับงาน วิจัยของ อัมพาพรรณ พงศ์ผลาดิสัย, มาลินี อุทธิเสน, สุธิดา บุญยศ, และเอื้องไพร จันทระชิต (2545) ได้ศึกษา เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการความหลากหลาย ทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในป่าชุมชน: กรณีศึกษาวิถี ชีวิตของชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ที่ว่า รูปแบบการดำเนินงานอันได้แก่ 1) การสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็นของวิถีชีวิต 2) การ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ประชาชน และ องค์กรส่วนท้องถิ่น 3) การให้ความรู้และข้อมูลที่ ถูกต้องแก่ประชาชนในชุมชนอย่างทั่วถึง 4) ดึงศักยภาพ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด 5) มีการประชาสัมพันธ์ให้คนใน ชุมชนทราบข่าวการดำเนินงานเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง 6) มีการวางแผนดำเนินงานโดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่าง จริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรากร พงกระจ่าย (2549) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเริง

ในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเริง คือ การมีส่วนร่วมในการ จัดการป่าชุมชน ความคิดเห็นต่อกฎระเบียบในการ จัดการป่าชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัชฌิมา อุดมศิลป์ (2556) ได้วิจัย เรื่องแนวทางการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของ ชุมชนคลองโคกจ้งหวัดสมุทรสงคราม ที่พบว่า ควรมี การส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้เพื่อให้เกิดการ กระจายตัวของนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับจังหวัดควรเร่งรัด และสนับสนุน ส่งเสริมประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง และ ควรประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ควรมีการฝึกอบรม หรือมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจาก ว่าการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรทาง ธรรมชาติที่ผนวกเข้ากับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อให้การดำเนินการเรื่องการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่คั้งบางกะเจ้ามีความยั่งยืน ดังนี้

1. การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ของพื้นที่ ได้แก่ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งกำกับและ ดูแล ควรดำเนินการให้ประชาชนหรือผู้ใช้ทรัพยากร ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษา สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของพื้นที่ให้คงสภาพไว้ อย่างยั่งยืน 2) อนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสืบทอดทรัพยากรวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่กับชุมชน 3) รักษาสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร ทางวัฒนธรรม ให้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของ ท้องถิ่น 4) ตั้งศูนย์ข้อมูลและศูนย์บริการเพื่อให้บริการ แก่นักท่องเที่ยว ทำหน้าที่เชื่อมประสานกับแหล่งท่องเที่ยว อื่น ๆ 5) มีระบบกลไกการรักษาความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ระบบการจัดการ ชยะ น้ำเสีย ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และ จัดโซนต่าง ๆ 6) มีระบบการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึก

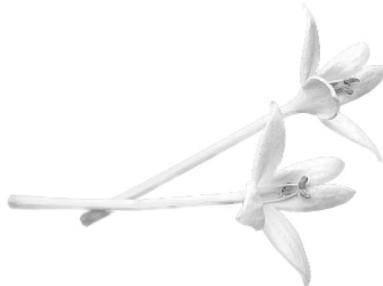
การอนุรักษ์ และติดตามประเมินผล ให้แก่ชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้อง 7) มีระบบ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และข้อมูลที่สำคัญ ของพื้นที่ เช่น เอกสาร หนังสือ ข้อมูลบนระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต 8) มีการแบ่งปันผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยวให้ทั่วถึง 9) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระเตรียม และส่งเสริมชุมชนให้ผลิตสินค้า และของชำร่วยให้แก่ นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ 10) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำมาตรการ แผนงาน และแนวปฏิบัติที่ได้จาก เวทีประชุม เป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศในพื้นที่คั้งบางกะเจ้า 11) ให้ความสำคัญใน การเข้าถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการสร้างเรื่องราว

(story) ของแหล่งท่องเที่ยว สร้างนวัตกรรมให้ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยการสร้างความร่วมมือกับชุมชน องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากร ของท้องถิ่น มีกิจกรรมสร้างรายได้

3. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยว ได้แก่ ถนน ทางเดิน ติดไฟทางที่ถนน และถนนซอย รถโดยสาร

4. การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของพื้นที่ที่มีการ สื่อสารที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว, สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2557). **คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). **กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์. (ม.ป.ป.). **ประวัติเมืองนครเขื่อนขันธ์** (อัตลำนาน). ผู้แต่ง.
- ประยูร ดาศรี. (2557). การสำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ ปางสีดา จังหวัดสระแก้ว. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**, 10 (2/2557), 14-31.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. **วารสารวิทยบริการ**, 24 (4 ตุลาคม-ธันวาคม 2556), 135-316.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2544). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.
- รณิดา บึงเมือง. (2553). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพป่าชุมชน บ้านห้วยแม่ซ้าย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ใน **การประชุมทางวิชาการ เรื่อง วช. ผลักดันงานวิจัยด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อชีวิตที่เป็นสุขและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน** (น. 205-224). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ลดาวลย์ คำพา. (2553). ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน **การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง มหกรรมทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี 2553**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน).
- วรการ พองกระจาย. (2549). **ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่** (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู. (2556). การส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผลผลิตจากทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2538). **โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ : กรณีภาคใต้**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). **โครงการจัดทำแผนแม่บทและการจัดการพื้นที่สีเขียวในพื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร**. บริษัท เทคโนโลยี จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ป.). **ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ และแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการ**. สมุทรปราการ: ผู้แต่ง.

อัมพาพรรณ พงศ์ผลาดิษฐ์, มาลินี อุทธิเสน, สุธิดา บุญยศ, และเอื้องไพโร จันทระชิต. (2545). **การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในป่าชุมชน : กรณีศึกษาวัดชีวิตของชุมชนจังหวัดสุรินทร์** (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Aaker, D. A. (1991). **Managing Brand equity: Capitalizing on the value of a Brand name**. New York: Free Press.

Baloglu, S., & McCleary, K. W. (1999). **A model of destination Image Formation**. *Annals of Tourism Research* 26(4), 868-897

Blain, C., Levy, S. E., & Ritchie, J. R. B. (2005). **Destination Branding: Insights and practice from destination management organizations**. *Journal of Travel Research* 43(4), 328-338.

Ceballos-Lascurain, H. (1996). **Tourism, Ecotourism and Protected Areas**. Switzerland: IUCN - The World Conservation Union

Cohen, E. (1988). "Authenticity and Commoditization in Tourism", **Annals of Tourism Research**. (Vol. 15, No. 3 p. 376-377). USA : Pergamon Press.

Echtner, C. M., & Ritchie, J. R. B. (2003). **The meaning and measurement of destination Image**. *Journal of Tourism Studies*, 2(2), 2-12.